

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Kielcach

LKI-4101-016-01/2014

P/14/044

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/044 – Readaptacja społeczna skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2012 r. do dnia zakończenia kontroli.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Kielcach.
Kontrolerzy	1. Marzena Baradziej, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 90236 z dnia 12 września 2014 r. [dowód: akta kontroli str. 1-2] 2. Barbara Jaros, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 90245 z dnia 20 października 2014 r. [dowód: akta kontroli str. 3-4] 3. Zbigniew Biegaj, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 93058 z dnia 21 listopada 2014 r. [dowód: akta kontroli str. 733-734]
Jednostka kontrolowana	Areszt Śledczy w Kielcach (dalej: AŚ w Kielcach lub AŚ), ul. Zagnańska 155, 25-563 Kielce.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Plk Krzysztof Stolarczyk, Dyrektor AŚ w Kielcach od dnia 1 października 2009 r. [dowód: akta kontroli str. 5-6]

II. Ocena kontrolowanej działalności¹

Ocena ogólna

AŚ w Kielcach podejmuje starania na rzecz społecznej readaptacji skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności, posiada zróżnicowaną i atrakcyjną ofertę oddziaływań, wykazuje dbałość o warunki bytowe osadzonych oraz zapewnia odpowiednią infrastrukturę służącą m.in. do kontaktów z rodziną, działalności kulturalno-oświatowej i sportowej oraz odbywania praktyk religijnych. Skuteczność prowadzonych oddziaływań obniża jednak nadmierna liczebność grup wychowawczych przypadających na jednego wychowawcę i psychologa. Niewielkie doświadczenie lub krótki staż pracy części kadry penitencjarnej, a także brak odpowiedniego jej przygotowania w zakresie dydaktyczno-metodologicznym, przekładają się zarówno na jakość tworzonych programów readaptacji społecznej skazanych, jak i uchybienia związane z opracowywaniem Indywidualnych Programów Oddziaływania (dalej: IPO) i oceną ich realizacji. W opinii biegłej trzy spośród 10 objętych szczegółowym badaniem programów resocjalizacyjnych, prowadzonych w kontrolowanym okresie w AŚ w Kielcach, nie sprzyjają readaptacji społecznej skazanych, zaś jeden sprzyja jej w niewielkim stopniu. W żadnej z 22 aktualizacji IPO objętych badaniem NIK, nie wskazywano uzasadnienia wyboru zadań ani ich spójności z wcześniejszymi działaniami, zaś w czterech z nich sformułowano zbyt ogólne, niezindywidualizowane zadania, co stanowiło naruszenie przepisu § 14 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych² (dalej: rozporządzenie w sprawie oddziaływań penitencjarnych). Z 25 przanalizowanych projektów ocen okresowych skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w systemie programowanego oddziaływania, 18 sporządzono nierzetelnie w części dotyczącej rozliczenia z wykonania zadań wynikających z IPO. W jednym przypadku nieterminowo dokonano oceny okresowej skazanego. Ponadto stwierdzono przypadek nierzetelnego ustalenia podstawy do odmowy objęcia osadzonego okresem przygotowania do zwolnienia, o którym mowa w art. 164 § 1 ustawy z dnia

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według 3-stopniowej skali ocen jest nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie daje prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, Najwyższa Izba Kontroli stosuje ocenę opisową.

² Dz. U. z 2013 r., poz. 1067.

6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy³ (dalej: kkw). Zdaniem NIK na powyższe nieprawidłowości i uchybienia miała wpływ także niejednorodna populacja osadzonych i duża ich rotacja.

Na szczególną uwagę zasługuje realizowany przez AŚ, wspólnie z Muzeum Zabawy i Zabawek w Kielcach, autorski program readaptacji społecznej pn. „Radość w rodzinie”. Kładzie się w nim nacisk i umożliwia osadzonym kontakt w szczególności z dziećmi, dlatego też zdaniem biegłej, w znacznym stopniu może on być pomocny w readaptacji społecznej. W procesie readaptacji społecznej osadzonych AŚ współpracował z podmiotami zewnętrznymi, w tym m.in. z organami samorządu terytorialnego, kuratorami sądowymi, organizacjami pozarządowymi, szkołami, muzeami oraz kościołami. Nie wykorzystywano jednak niektórych, mogących podnieść skuteczność tej readaptacji, uprawnień określonych w kkw, w szczególności wynikającego z art. 77 kkw uprawnienia do powoływania organów kolegialnych, w tym z udziałem osób spoza jednostki penitencjarnej, mogących podejmować zadania związane z oddziaływaniem na skazanych, zwłaszcza z organizacją ich zatrudnienia i przygotowaniem do zwolnienia.

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wykorzystanie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Ustalenia wstępne

Opis stanu
faktycznego

AŚ w Kielcach jest: aresztem śledczym, zakładem karnym typu zamkniętego i półotwartego, dla młodocianych (dalej: M), odbywających karę po raz pierwszy (dalej: P) i recydywistów (dalej: R), zarówno mężczyzn jak i kobiet. AŚ jest ponadto zakładem karnym typu otwartego dla mężczyzn – recydywistów. Nie posiada on oddziału zamiejscowego.

W skład struktury organizacyjnej AŚ wchodzi trzy Oddziały Penitencjarne (dalej: OP), tj.: OP nr I dla 327 osadzonych⁴, OP nr II dla 270 osadzonych⁵ i OP nr III dla 370 osadzonych, w którym znajdują się dwa oddziały mieszkalne dla kobiet o pojemności łącznej 104 osoby. Dla osób wymagających osadzenia w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo aresztu przewidziano⁶ trzy cele mieszkalne (łącznie siedem miejsc). W AŚ funkcjonują dwa oddziały terapeutyczne: oddział terapeutyczny „S” dla 76 osadzonych (kategorii P i M) z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo (dalej: OT „S”) oraz oddział terapeutyczny „N” – dla 38 recydywistów, uzależnionych od środków odurzających lub substancji psychotropowych (dalej: OT „N”). W sytuacji braku możliwości przyjęcia do oddziału terapeutycznego⁷ w okresie odbywania kary, osadzonych w OP obejmuje się tzw. *Krótką Interwencją*⁸, w związku z nadużywaniem alkoholu albo przyjmowaniem środków odurzających lub psychotropowych. [dowód: akta kontroli str. 7-45, 626-628]

Zaludnienie w AŚ wynosiło: na dzień 31 grudnia 2012 r. – 1002 osadzonych, na 31 grudnia 2013 r. – 988 osób, a na 30 czerwca 2014 r. – 975 osób. [dowód: akta kontroli str. 100]

Spośród 812 osadzonych w AŚ w dniu 22 września 2014 r., 133 to skazani na wieloletnie kary pozbawienia wolności, w tym: sześć osób z wyrokiem dożywotniego pozbawienia wolności, 14 osób z wyrokiem 25 lat pozbawienia wolności oraz 113 osób odbywających orzeczoną jednostkowym wyrokiem karę 5 i więcej lat pozbawienia wolności. Z 133 ww. długotrwale osadzonych 44 odbywało karę w systemie programowanego oddziaływania, 33 – w systemie terapeutycznym, 55 – w systemie zwykłym, zaś jeden do ww. daty nie stanął

³ Dz. U. Nr 90, poz. 557 ze zm.

⁴ Z dniem 1 listopada 2014 r. – w związku z zakończeniem prac remontowych w pawilonie A, po których pojemność funkcjonującego w ramach OP nr I oddziału mieszkalnego III zmniejszyła się ze 137 do 135 miejsc – pojemność OP nr I zmniejszyła się z 329 do 327.

⁵ W okresie od 2 kwietnia 2013 r. do 1 kwietnia 2014 r., zgodnie z zarządzeniem nr 9/2013 Dyrektora Aresztu Śledczego w Kielcach z dnia 18 marca 2013 r. w sprawie utworzenia Oddziału Penitencjarnego nr II i funkcjonowania Oddziałów Penitencjarnych I i III w AŚ w Kielcach działały terapeutyczne funkcjonowały w strukturze Oddziału Penitencjarnego nr II, a jego pojemność łączna wynosiła 384 osoby.

⁶ Dane na dzień 15 września 2014 r.

⁷ Zarówno w ramach AŚ Kielce jak i w innym zakładzie karnym posiadającym odpowiedni do potrzeb oddział terapeutyczny.

⁸ Jest to wstępna interwencja motywująca do terapii lub traktowana jako ekwiwalent terapii.

przed komisją penitencjarną, zatem nie został sklasyfikowany. Spośród 132 ww. skazanych, 110 odbywało karę w zakładzie karnym typu zamkniętego, a 22 – w zakładzie typu półotwartego.

Jedną spośród 133 osób odbywających wieloletnie kary pozbawienia wolności skazana została za przestępstwa z art. 197-203 kk, popełnione w związku z określonymi przez biegłego seksuologa zaburzeniami preferencji seksualnych. [dowód: akta kontroli str. 48]

Określoną w art. 164 kkw instytucją przygotowania do zwolnienia objętych zostało w AŚ w Kielcach, między 1 stycznia 2012 r. a 30 czerwca 2014 r., łącznie 177 osadzonych (107 – w 2012 r., 58 – w 2013 r. i 12 – w I półroczu 2014 r.), w tym sześciu skazanych na kary wieloletniego pozbawienia wolności (w ww. latach odpowiednio: trzech, jeden i dwóch). Każdorazowo podstawą była decyzja Komisji Penitencjarnej⁹, nie było natomiast przypadków objęcia przygotowaniem do zwolnienia przez sąd penitencjarny. Ponadto w ww. okresie do AŚ przeniesiono dziewięć osób z nałożonym okresem przygotowania (cztery w 2012 r. i pięć w 2013 r.), w tym – w 2012 r. – jedną z wieloletnim wyrokiem pozbawienia wolności. W 2012 r. w AŚ jako osoby objęte ww. instytucją kwalifikowano osadzonych skierowanych do odbycia kursu zawodowego. W pozostałych przypadkach skazanemu ustalano okres przygotowania do zwolnienia wynoszący od 46 dni (tj. do końca kary) do 3 miesięcy, kierując do Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej przy Sądzie Rejonowym w Kielcach prośbę o wyznaczenie kuratora sądowego. [dowód: akta kontroli str. 49-56, 808-810]

Z wyjaśnień Dyrektora AŚ w Kielcach wynika, że relatywnie mała liczba przypadków zastosowania art. 164 kkw wobec skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności wiąże się z fakultatywnością obejmowania ich tym okresem. Do objęcia skazanego przygotowaniem, muszą istnieć uwiarygodnione przesłanki; wymagana jest też zgoda samego skazanego. [dowód: akta kontroli str. 741, 746]

Według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. w AŚ w Kielcach zatrudniano ogółem 323 osoby w łącznym wymiarze 315,95 etatu, w tym 297 funkcjonariuszy na 297 etatach i 26 pracowników cywilnych na 18,95 etatu. Na koniec roku 2013, przy utrzymaniu ww. wymiaru etatowego, liczba zatrudnianych funkcjonariuszy zmniejszyła się do 295 (powstały dwa wakaty), zaś liczba pracowników cywilnych wzrosła do 27. W dniu 30 czerwca 2014 r., przy zmniejszonej do 312,95 (tj. o trzy) liczbie etatów, zatrudniano 294 funkcjonariuszy (przy 295 etatach) oraz 25 pracowników cywilnych na 17,95 etatu. [dowód: akta kontroli str. 57]

Liczba zatrudnionych psychologów pozostawała w okresie objętym kontrolą na stałym poziomie – z siedmiu psychologów, od 2013 r. jeden jest pracownikiem cywilnym. Liczba wychowawców na koniec 2012 r. i 2013 r. wynosiła 26, zaś na koniec I półrocza 2014 r. wzrosła do 27 (w tym jeden pracownik cywilny). W okresie od 1 stycznia 2012 r. do 30 czerwca 2014 r. nie wystąpiły wakaty na stanowiskach psychologów i wychowawców. W całym tym okresie, w OT „S” zatrudniano dwóch wychowawców i dwóch psychologów, w OT „N” – jednego wychowawcę i jednego psychologa. W dziale penitencjarnym w dniu 31 grudnia 2012 r. i 31 grudnia 2013 r. zatrudniano 23 wychowawców (w tym jednego ds. kulturalno-oświatowych i bibliotek, jednego ds. sportu, dwóch ds. pomocy postpenitencjarnej, jednego trenera ds. Noe-Net, koordynatora II OP i 17 wychowawców tzw. liniowych¹⁰). Na dzień 30 czerwca 2014 r. obsada kadrowa zwiększyła się o jednego wychowawcę liniowego, zlikwidowano stanowisko koordynatora. [dowód: akta kontroli str. 57-58]

W 2012 r. z AŚ zwolniono 14 skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności, w tym w stosunku do trzech z nich orzeczono warunkowe przedterminowe zwolnienie (dalej: WPZ). W 2013 r. zwolniono dziewięciu skazanych, z czego w stosunku do dwóch orzeczono WPZ. W pierwszym półroczu 2014 r. z AŚ zwolniono cztery osoby – wszystkie w związku z odbyciem kary. [dowód: akta kontroli str. 49, 101-104]

⁹ Spośród 29 osób, które po odbyciu kary wieloletniego pozbawienia wolności opuściły AŚ w Kielcach w okresie między 1 stycznia 2012 r. a 30 czerwca 2014 r., o objęcie art. 164 kkw zwróciło się sześciu osadzonych. Wszyscy oni zostali objęci przygotowaniem do zwolnienia.

¹⁰ Wychowawcy pracujący bezpośrednio na oddziałach, z grupami osadzonych.

Dyrektor AŚ w Kielcach zarządzeniami ustalił porządek wewnętrzny dla poszczególnych oddziałów mieszkalnych OP i oddziałów terapeutycznych¹¹, określając m.in. formę i ramy czasowe zajęć kulturalno-oświatowych i z zakresu kultury fizycznej i sportu, a także uregulował zasady odpłatnego i nieodpłatnego zatrudniania skazanych przy pracach na rzecz jednostki penitencjarnej oraz na zewnątrz AŚ¹². [dowód: akta kontroli str. 105-152, 675-684]

Zagadnienia związane z warunkami socjalno-bytowymi, realizacją kursów zawodowych, oddziaływaniami terapeutycznymi, kulturalno-oświatowymi, sportowymi, readaptacyjnymi od 1 stycznia 2012 r. obejmowane były kontrolą: Zespołu *Krajowego Mechanizmu Prewencji* z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Krakowie oraz sędziego Sądu Okręgowego w Kielcach. Wydane zalecenia – dotyczące poprawy warunków bytowych (m.in. remonty cel, częściowe zadaszenie placów spacerowych, dostosowanie jednej ze świetlic do realizacji zajęć dla osadzonych zakwalifikowanych do kategorii „N”), zwiększenia obsady etatowej wychowawców i psychologów, przeglądu oferty zajęć kulturalno-oświatowych pod kątem uczestników oraz poszerzenia oferty o zajęcia adresowane do tymczasowo aresztowanych – zostały zrealizowane. [dowód: akta kontroli str. 153-200]

W strukturze wewnętrznej AŚ w Kielcach nie występowała komórka kontroli wewnętrznej ani samodzielne stanowisko ds. takiej kontroli. [dowód: akta kontroli str. 11-24]

2. Warunki bytowe osób skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności w zakładach karnych

Opis stanu faktycznego

AŚ w Kielcach składa się z dwóch części mieszkalnych. Jedna (obejmująca oddziały I-IV, V i VI-VII), wybudowana na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego wieku, jest sukcesywnie remontowana, zaś druga (obejmująca oddziały X-XV) posiada nowoczesną infrastrukturę i zaplecze sportowe. [dowód: akta kontroli str. 187, 214-219]

Faktyczna pojemność jednostki penitencjarnej w całym okresie objętym kontrolą wynosiła 1084 miejsca zakwaterowania. W okresie od 2 czerwca do 31 października 2014 r., z uwagi na prowadzone remonty cel mieszkalnych, pojemność AŚ została zmniejszona do 1060 miejsc¹³. Po remoncie, od 1 listopada 2014 r., wynosi 1082 miejsca. [dowód: akta kontroli str. 65, 210, 626-628]

W dniu 30 czerwca 2014 r. AŚ posiadał 338 cel mieszkalnych, w tym: 303 wieloosobowe o pojemności od dwóch do 10 miejsc według normy 3 m², w tym dwie dla osób wymagających osadzenia w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo aresztu (dalej: „niebezpieczni”) oraz 25 cel jednoosobowych według normy od 4 do 7 m², w tym jedną dla niebezpiecznych. W jednostce istniało ponadto sześć cel izolacyjnych (razem sześć miejsc), trzy izby chorych (osiem miejsc), jedna cela dla niepełnosprawnych fizycznie (pojemność dwa miejsca według normy 4 m²). Oględziny 10 cel mieszkalnych¹⁴ potwierdziły przestrzeganie przez AŚ ustawowej normy 3 m² powierzchni na jednego osadzonego. [dowód: akta kontroli str. 59-65, 201-220]

Na terenie AŚ w Kielcach znajdują się obiekty infrastruktury służące działalności, o której mowa w oddziałach 6 i 7 rozdziału X kkw (nauczaniu, działalności kulturalno-oświatowej, społecznej i sportowej), a także pomieszczenia umożliwiające osadzonym realizację uprawnień do utrzymywania więzi z rodziną i osobami bliskimi oraz korzystania z wolności religijnej, tj.:

- świetlice (centralna, terapeutyczne i oddziałowe wraz z punktami bibliotecznymi),
- biblioteka centralna¹⁵ (z kącikami: modelarskim, malarskim i redaktorskim) i radiowęzeł,

¹¹ Zarządzenia nr 16/2014, 17/2014 i 18/2014 z dnia 13 czerwca 2014 r. w sprawie ustalenia Porządku Wewnętrznego Aresztu Śledczego.

¹² Zarządzenie nr 41/2013 z dnia 30 grudnia 2013 r. w sprawie organizacji zatrudnienia osób osadzonych w Areszcie Śledczym w Kielcach.

¹³ Za zgodą Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 2 czerwca 2014 r. znak BIS-422/110/14/3239.

¹⁴ W których zakwaterowany był co najmniej jeden skazany na wieloletnią karę pozbawienia wolności.

¹⁵ Dostępna zarówno dla funkcjonariuszy, pracowników cywilnych, jak i osadzonych.

- pracownia introligatorska i stolarnia;
- galeria „Za Krata”;
- sala komputerowa, służąca do realizacji kursów komputerowych;
- dwa wielofunkcyjne boiska sportowe,
- place spacerowe, wyposażone w urządzenia do rekreacji ruchowej, wykorzystywane przez osadzonych w trakcie codziennych spacerów,
- cztery sale do realizacji zajęć z zakresu kultury fizycznej i sportu, wyposażone w odpowiedni, atestowany sprzęt sportowy,
- kaplica ekumeniczna oraz kaplica rzymsko-katolicka,
- sala widzeń (z kantyną), w ramach której funkcjonują: stanowiska ograniczające bezpośredni kontakt, wydzielona część umożliwiająca bezpośredni kontakt przy stoliku, bez osoby dozorującej – wyposażona w kącik zabaw dla małych dzieci oraz część przeznaczona dla tymczasowo aresztowanych, w której kontakt osobisty nie jest możliwy,
- pomieszczenie do tzw. widzeń bezdozorowych (stosownie do art. 138 § 1 pkt 3 kkw),
- pomieszczenie do prowadzenia rozmów za pośrednictwem SKYPE,
- pomieszczenia do kontaktów z obrońcą (w tym również dostosowane do osadzonych tzw. „niebezpiecznych”).

Do infrastruktury umożliwiającej skazanym wykonywanie na terenie AŚ pracy należą: magazyn mundurowy, kuchnia, magazyn żywnościowy, kompleks pomieszczeń warsztatów remontowo-konserwacyjnych, samochodowych, pralnia, biblioteka centralna i radiowęzeł. Na terenie AŚ nie funkcjonują szkoły dla osób odbywających karę pozbawienia wolności. [dowód: akta kontroli str. 65-66, 214-220]

Zarządzeniami Dyrektora AŚ z dnia 13 czerwca 2014 r. w sprawie ustalenia Porządku Wewnętrzny dla poszczególnych oddziałów¹⁶ (penitencjarnych i terapeutycznych) umożliwiono osadzonym – po uzyskaniu zgody Dyrektora – korzystanie z prywatnego sprzętu, np. telewizora, radioodtwarzacza CD, konsoli PS-2. W każdym oddziale mieszkalnym AŚ znajdują się samoinkasujące aparaty telefoniczne. [dowód: akta kontroli str. 105-152]

3. Prowadzenie zindywidualizowanego oddziaływania na skazanych oraz udzielanie pomocy w ich readaptacji społecznej

Opis stanu faktycznego

Wszyscy zatrudnieni w AŚ w Kielcach w dniu 1 października 2014 r. psychologowie posiadają wykształcenie wyższe kierunkowe, zaś z 26 wychowawców 17 posiada wyższe wykształcenie pedagogiczne¹⁷ (w tym 12 spośród 17 wychowawców liniowych). Wychowawcy i psychologowie ukończyli ponadto kursy, szkolenia lub studia podyplomowe sprzyjające pracy w zakresie readaptacji społecznej skazanych¹⁸. Jeden spośród siedmiu psychologów i jeden z 26 wychowawców zatrudnionych w AŚ to pracownicy cywilni. [dowód: akta kontroli str. 68-81]

Jak wynika z przeprowadzonych ankiet, żaden z objętych badaniem psychologów w ostatnich trzech latach nie uczestniczył w kursie radzenia sobie ze stresem, choć tylko jeden nie był takim kursem zainteresowany. Pozostali wskazywali na brak lub niewystarczającą dostępność takich kursów (71%) lub brak wiedzy o możliwości udziału (14%). W kursie takim nie uczestniczyło 67% wychowawców, aż ¾ z nich widzi potrzebę zwiększenia dostępności takich szkoleń. [dowód: akta kontroli str. 894-898, 902-908]

¹⁶ Nr 16, 17 i 18/2014.

¹⁷ Np. w zakresie resocjalizacji i profilaktyki społecznej, pedagogiki ogólnej.

¹⁸ Były to w szczególności: Program dla sprawców przemocy; profilaktyka przemocy metodą Treningu Zastępowania Agresji; Zaawansowany kurs trenerski treningu zastępowania agresji, szkolenie specjalistyczne w zakresie podstawowych umiejętności niezbędnych do realizacji grupowych programów resocjalizacyjnych, Lider Przywiąziennych Klubów Pracy, metody aktywizacji osób nieaktywnych zawodowo będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, Szkolenie z zagadnień ekologicznych służące przygotowaniu skazanych do powrotu na rynek pracy, Przygotowanie do funkcjonowania w społeczeństwie po odbyciu kary – czas wolny, aktywny wypoczynek i zdrowe żywienie.

Trzynastu funkcjonariuszy realizujących programy readaptacji skazanych odbyło szkolenia w zakresie treningu zastępowania agresji TZA/ART. W kontrolowanym okresie zrealizowali 22 takie programy, obejmując nimi 161 osadzonych. Czterech wychowawców ukończyło kurs Lider Klubu Pracy, dwóch z nich prowadziło program readaptacji *Klub Pracy*. Dwóch funkcjonariuszy posiadało przeszkolenie w zakresie programu edukacyjno-korekcyjnego dla sprawców przemocy domowej wg modelu Duluth, jednak w latach 2012-2013 nie prowadzono oddziaływań w oparciu o ten model, mimo że program zaplanowano do realizacji w 2012 r.¹⁹ Ze względu na długotrwałe zwolnienie lekarskie psychologa, a następnie czasowe przeniesienie służbowe drugiego z przeszkolonych funkcjonariuszy, program realizowany był dopiero od 13 czerwca 2014 r. [dowód: akta kontroli str. 68-81, 99] Zastępca Dyrektora AŚ, ppłk Renata Kosakiewicz wskazywała na zasadność przeszkolenia funkcjonariuszy Działu Penitencjarnego i Terapeutycznego w zakresie oddziaływań programu Duluth i informowała Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Krakowie, że zgłoszone zostały kandydatury funkcjonariuszy tych działów. Zastępca Dyrektora wyjaśniła, że uzyskała zapewnienie, iż w przypadku organizowania przedmiotowego szkolenia (...) wytypowani funkcjonariusze z Aresztu Śledczego w Kielcach zostaną zakwalifikowani do udziału. [dowód: akta kontroli str. 68-81, 99, 221-237, 758-761]

Programy TZA/ART i Duluth, to oparte na szerokich podstawach teoretycznych, o udokumentowanej skuteczności programy, o których mowa w zarządzeniu Nr 2/04 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 24 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych²⁰ (dalej: zarządzenie 2/04 DG SW). Ponadto, jako spełniające przesłanki z § 2a pkt 1 zarządzenia 2/04 DG SW, Dyrektor AŚ wskazał autorskie programy: *Zochrim Program readaptacji społecznej – mający na celu przeciwdziałanie przejawom antysemityzmu i nietolerancji, aktom ksenofobii i agresji*, *Program readaptacji społecznej osób pozbawionych wolności z zakresu budowania społecznie akceptowanych postaw rodzicielskich realizowany wspólnie z Muzeum Zabawy i Zabawek w Kielcach pt. Radość w rodzinie* oraz *Program readaptacji społecznej przeciwdziałania uzależnieniom oraz nadużywania alkoholu FAS Płodowy Zespół Alkoholowy*. [dowód: akta kontroli str. 67, 82-94, 99]

W dziale penitencjarnym AŚ w dniu 13 października 2014 r. zatrudniano sześciu wychowawców realizujących różne funkcje na rzecz wszystkich osadzonych²¹ oraz 17 wychowawców liniowych, którym w zakresach czynności formalnie przypisano konkretne grupy osadzonych, liczące od 40 do 69 osób. W oddziale terapeutycznym „N” wychowawcy i psychologowie powierzono grupę liczącą 38 osób, zaś w oddziale „S” na jednego psychologa i dwóch wychowawców przypadła grupa 71 osadzonych. [dowód: akta kontroli str. 68-81]

W przypadku dziewięciu z 20 grup wychowawczych, które przypisano wychowawcom tzw. liniowym w zakresach czynności, ich potencjalna liczebność przekracza określone w wytycznych Dyrektora Generalnego Służby Więziennej²² parametry, dotyczące liczby osadzonych na jednego wychowawcę i psychologa. Liczebność ta wynosi od 63 do 69 osadzonych na wychowawcę. W przypadku trzech z siedmiu grup przypisanych psychologom w AŚ, ich potencjalna liczebność przekracza te parametry i wynosi odpowiednio: 210, 270 i 330 osadzonych. [dowód: akta kontroli str. 238-241]

W dniu 31 października 2014 r. faktyczna liczebność – wynikająca ze stanu zaludnienia jednostki – czterech grup²³ przekroczyła ww. parametry i wynosiła od 62 do 66 osadzonych. Ponadto, na ww. dzień, przy uwzględnieniu zastępstw wynikających z nieobecności innego wychowawcy ww. parametry przekroczone w przypadku sześciu grup, których liczebność wynosiła od 62 do 122 osadzonych na jednego liniowego wychowawcę. Na ww. dzień faktyczna liczebność dwóch z siedmiu grup przekraczała parametry dotyczące liczby

¹⁹ Od 10 kwietnia do 30 grudnia 2012 r.

²⁰ Dz. Urz. CZSW Nr 1, poz. 2 ze zm.

²¹ Dwóch ds. kulturalno-oświatowych (w tym ds. biblioteki i radiowęzła), dwóch ds. pomocy postpenitencjarnej, jednego ds. sportu, jednego ds. sporządzania i weryfikowania opinii penitencjarnych.

²² W piśmie znak BKS 219/12 z dnia 12 stycznia 2012 r. dotyczącym realizacji Programu racjonalizacji zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej wskazano, że optymalna liczba osadzonych przypadających na wychowawcę to 60 oraz 200 na psychologa.

²³ Jednej w oddziale mieszkalnym nr II, jednej w om V i dwóch w om IV.

osadzonych przypadających na jednego psychologa i wynosiła 237 oraz 297. Przy uwzględnieniu zastępstw wynikających z nieobecności innego psychologa ww. parametry przekroczone w dwóch przypadkach, a liczebność tych grup wynosiła: 297 i 396 osadzonych. Fakt przekraczania przedmiotowych parametrów i zasadności zwiększenia obsady kadrowej AŚ w Kielcach o dodatkowego psychologa podniesiony został w piśmie z dnia 23 stycznia 2012 r., skierowanym przez Dyrektora AŚ do Dyrektora Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Krakowie. [dowód: akta kontroli str. 68-81, 238-241, 240]

Powyższe ustalenia znajdują potwierdzenie w wynikach anonimowych ankiet, w których 43% ankietowanych psychologów wskazało, że liczebność powierzonej im grupy przekracza 200 osadzonych (przy czym w przypadku 29% ankietowanych było to powyżej 250 osób), zaś 29% ankietowanych wychowawców stwierdziło, że liczebność powierzonej im grupy raczej nie umożliwi skutecznej realizacji działań, o czym informowali przełożonych²⁴. W 2014 r. aż 86% psychologów i 83% wychowawców wykonywało czynności wynikające z zastępstwa. [dowód: akta kontroli str. 894-898, 902-908]

Dyrektor AŚ wyjaśnił, że przekroczenia wynikają wyłącznie z obiektywnie małej liczby etatów, przeznaczonych dla kadry penitencjarnej AŚ w Kielcach oraz wskazał, że w przypadku absencji wychowawcy lub psychologa, z powodu koniecznych zastępstw, liczebność grup ulega automatycznemu zwiększeniu, wyłącznie na czas niezbędny. Dyrektor AŚ podał również, że w związku z otrzymaniem od Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Krakowie płk. Krzysztofa Treli zapewnienia, iż w przypadku, gdy ogólna sytuacja kadrowa OISW w Krakowie umożliwi zwiększenie liczby etatów dla psychologów, AŚ otrzyma dodatkowy etat, nie kierował kolejnych pism w tej sprawie. [dowód: akta kontroli str. 742, 746-747]

Weryfikacja efektywności, skuteczności oraz przydatności wychowawców i psychologów odbywa się – jak wyjaśnił Dyrektor AŚ – w trakcie służby przygotowawczej, podczas obserwacji wykonywania przez nich codziennych obowiązków służbowych oraz przez planowe i doraźne kontrole pracy funkcjonariuszy. Dyrektor podał, że doświadczeni wychowawcy i psychologowie, *regularnie sprawują pieczę nad mniej doświadczoną kadrą penitencjarną, (...) poszerzając ich wiedzę i umiejętności, a tym samym doskonaląc kompetencje zawodowe*. Powyższe znajduje potwierdzenie w wynikach anonimowych ankiet – wszyscy ankietowani wychowawcy i psychologowie wskazali, że mają możliwość konsultacji z innymi funkcjonariuszami w indywidualnych sprawach dotyczących skazanych. W trakcie specjalistycznych szkoleń, organizowanych przez Biuro Kadr i Szkolenia CZSW, Biuro Penitencjarne CZSW, inne instytucje, wychowawcy i psychologowie, jak wyjaśnił Dyrektor AŚ, cyklicznie spotykają się z innymi specjalistami z dziedziny pedagogiki, resocjalizacji, psychologii i terapeutami ds. uzależnień, co przyczynia się do stałego podwyższania kompetencji zawodowych kadry penitencjarnej. [dowód: akta kontroli str. 741, 743-744, 894-898, 902-908]

Infrastruktura techniczna AŚ w Kielcach wykorzystywana jest m.in. dla prowadzenia wśród osadzonych działalności kulturalno-oświatowej oraz sportowej. W 2012 r. w bibliotece centralnej zarejestrowanych było 605 czytelników, którzy dokonali 17 750 wypożyczeń. W 2013 r. 984 czytelników dokonało 18 351 wypożyczeń. W AŚ działają następujące kluby i koła: Akademia Filmowa DKF, liga tenisa stołowego, koło szachowe, koło plastyczne oraz teatr więzienny. Ponadto osadzeni współtworzą gazetkę więzienną (miesięcznik „Z tej strony”). [dowód: akta kontroli str. 630-659]

Osadzeni mają możliwość zatrudnienia na terenie AŚ w Kielcach oraz poza nim. Na terenie jednostki penitencjarnej zatrudniano ich zarówno nieodpłatnie jak i odpłatnie m.in. w kuchni, magazynach żywnościowych i mundurowych, pralni, warsztatach remontowych, w grupach porządkowych sprzątających oddziały mieszkalne. Z zarządzenia nr 41/2013 Dyrektora AŚ z dnia 30 grudnia 2013 r. wynika, że do zatrudnienia odpłatnego w pierwszej kolejności kierowane są osoby zobowiązane do alimentacji oraz posiadające trudne warunki materialne, osobiste lub rodzinne. [dowód: akta kontroli str. 675-679]

Na koniec 2012 r. liczba osadzonych, którzy świadczyli pracę we wszystkich formach zatrudnienia wynosiła 136 (w tym 71 zatrudnionych było odpłatnie, zaś 65 – nieodpłatnie),

²⁴ W badaniu ankietowym uczestniczyło także czterech wychowawców tzw. funkcyjnych.

z czego 42 skazanych pracowało poza AŚ (11 odpłatnie i 31 nieodpłatnie). Na koniec 2013 r. zatrudnienie ogółem wzrosło do 162 osadzonych (w tym 68 pracowało odpłatnie, a 94 nieodpłatnie), z czego 51 osób wykonywało pracę poza AŚ (18 odpłatnie i 33 nieodpłatnie). Na koniec I półrocza 2014 r. zatrudnionych było łącznie 183 skazanych (w tym 80 odpłatnie i 103 nieodpłatnie), z czego 55 osób pracowało poza AŚ (15 odpłatnie i 40 nieodpłatnie). Powszechność zatrudnienia wśród osób pozbawionych wolności przebywających w AŚ w Kielcach wyniosła 13,6% w dniu 31 grudnia 2012 r. i 16,4% – 31 grudnia 2013 r. Zatrudnienie odpłatne osadzonych odbywało się w badanym okresie w dwóch formach, tj. pracy dla kontrahentów przywieziennych (w 2012 r. współpracowano z trzema podmiotami, w 2013 r. – z dwoma, w miesiącu zatrudniano średnio 16 skazanych) oraz wykonywanych na rzecz AŚ prac porządkowych i pomocniczych (w tej formie zatrudnienie znajdowała największa liczba osadzonych, tj. 141 w 2012 r. i 126 w 2013 r.). Nieodpłatnie zatrudniano skazanych przy pracach publicznych²⁵ (na koniec 2012 r. wykonywało je 16 osób, zaś na koniec 2013 r. – 26 osób), przy pracach wykonywanych na cele charytatywne i organizacji pożytku publicznego²⁶ (na koniec 2012 r. wykonywało je 15 osób, zaś na koniec 2013 r. – siedem osób), oraz przy pracach porządkowych i pomocniczych na rzecz AŚ (na koniec 2012 r. wykonywały je 34 osoby, zaś na koniec 2013 r. – 61 osób, z czego odpowiednio 10 i 18 skazanych pracowało w pełnym wymiarze godzin, a 24 i 43 – w wymiarze do 90 godzin miesięcznie)²⁷. Odnotowany w obydwu latach wzrost zatrudnienia nieodpłatnego był efektem spadku zatrudnienia odpłatnego przy pracach porządkowych i pomocniczych. Wśród czynników hamujących wzrost zatrudnienia wśród osadzonych wymieniano: zmianę przepisów dotyczących zatrudnienia osób pozbawionych wolności (tj. wprowadzenie wynagrodzenia za pracę skazanych na poziomie wynagrodzenia minimalnego za pracę), wzrost bezrobocia w gospodarce krajowej, zwalnianie znacznej liczby osadzonych zatrudnionych po uzyskaniu przez nich WPZ oraz brak odpowiedniego wykształcenia i umiejętności. [dowód: akta kontroli str. 673-674, 685-706]

Z wyjaśnienia Kierownika Działu Penitencjarnego mjr. Janusza Tusznio wynika, że w celu poszukiwania nowych oraz utrzymywania już istniejących miejsc pracy, w 2014 r. nawiązano bezpośredni kontakt i przekazano informacje dotyczące możliwości skierowania do pracy nieodpłatnie osób pozbawionych wolności oraz przedstawiono korzyści wynikające z zatrudnienia osób skazanych m.in. Urzędowi Miasta w Kielcach, Straży Miejskiej w Kielcach, Zespołowi Placówek „Dobra Chata” w Kielcach, Świętokrzyskiemu Parkowi Narodowemu w Bodzentynie. Zakrojone na szeroką skalę działania w celu pozyskania nowych miejsc pracy odpłatnej poza terenem jednostki penitencjarnej, nie przynoszą wymiernych efektów. Działania AŚ w tej kwestii ukierunkowane są również na utrzymanie istniejących miejsc pracy odpłatnej poza terenem jednostki oraz zwiększenie stanu osób objętych tą formą zatrudnienia. AŚ współpracuje z takimi kontrahentami jak Kuman-Art., PWZ-BIS, którzy ogółem zatrudniają odpłatnie 37 osadzonych. [dowód: akta kontroli str. 708-711]

Skazani odbywający karę pozbawienia wolności w AŚ w Kielcach korzystali z możliwości podnoszenia swoich kwalifikacji ogólnych i zawodowych, poprzez kształcenie w szkołach przywieziennych (funkcjonujących w strukturze zakładów karnych na terenie kraju) oraz na kwalifikacyjnych kursach zawodowych. Zdobywali wykształcenie również w szkołach poza terenem AŚ. W roku szkolnym 2013/2014 dwóch skazanych uzyskało zgodę Dyrektora AŚ na kształcenie w szkołach poza jego terenem. Jeden ze skazanych ukończył liceum ogólnokształcące, zdając egzamin maturalny, drugi studiował w Wyższej Szkole Handlowej w Kielcach. W 2014 r., decyzją Komisji Penitencjarnej, do nauczania w szkołach oraz

²⁵ Instytucje, z którymi AŚ współpracował w tym zakresie w latach 2012-2013 to: Dom Pomocy Społecznej w Kielcach, Komenda Wojewódzka Policji w Kielcach, Sąd Rejonowy w Kielcach, Urząd Gminy w Zagnańsku, Zespół Szkół Leśnych w Zagnańsku, Wojewódzki Dom Kultury w Kielcach i Zespół Państwowych Szkół Plastycznych w Kielcach.

²⁶ W latach 2012-2013 prace te świadczone dla: Parafii Świętego Krzyża, Domu dla Niepełnosprawnych w Piekoszowie, Klasztoru Misjonarzy Oblatów na Świętym Krzyżu, Stowarzyszenia „Nadzieja Rodzinie” w Kielcach, Ludowego Klubu Sportowego „Orleńca” Kielce i Caritas Diecezji Kieleckiej.

²⁷ Z uregulowanego w art. 123a § 1 kkw zatrudnienia przy pracach porządkowych i pomocniczych (tj. zatrudnienia nieodpłatnego do 90 godzin miesięcznie) w 2012 r. korzystało średniomiesięcznie 22 osadzonych, a w 2013 r. – 29 osadzonych. Z uregulowanego w art. 123a § 2 kkw zatrudnienia przy pracach porządkowych i pomocniczych (tj. zatrudnienia nieodpłatnego w pełnym wymiarze godzin) w 2012 r. korzystało średniomiesięcznie 18 osadzonych, a w 2013 r. – 16 osadzonych.

uczestnictwa w kursach zawodowych na terenie innych jednostek penitencjarnych skierowano łącznie 15 skazanych. W okresie objętym kontrolą 158 osadzonych ukończyło – w ramach przygotowania zawodowego przy wykorzystaniu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, finansowanego ze środków Unii Europejskiej i Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – kursy przygotowania zawodowego w specjalnościach: technolog robót wykończeniowych (130), brukarz (20) oraz fryzjer (8). [dowód: akta kontroli str. 673, 712-714]

Z dysponującego 38 miejscami OT „N” wypisano po ukończeniu programu terapii, w 2012 r. 122 osadzonych, w 2013 r. – 109, zaś na koniec I półrocza i koniec III kwartału 2014 r. odpowiednio 60 i 80. Czas oczekiwania na przyjęcie do OT „N” wynosił: na dzień 31 grudnia 2012 r. – pięć miesięcy, na dzień 31 grudnia 2013 r. – 15 miesięcy, zaś na dzień 30 września 2014 r. – niespełna 13 miesięcy²⁸. [dowód: akta kontroli str. 10, 716, 912]

Kierownik OT „N” Justyna Serwon wyjaśniła, że zmniejszenie liczby osób objętych oddziaływaniami terapeutycznymi, a zarazem zwiększenie okresu oczekiwania na przyjęcie do oddziału, było związane ze zmianą we wrześniu 2013 r. przeznaczenia oddziału, z oddziału dla skazanych pierwszy raz karanych i młodocianych na oddział terapeutyczny dla skazanych recydywistów penitencjarnych. Głównymi przyczynami wydłużania się kolejki oczekujących było wycofywanie osadzonych na chwilę przed uprzednio wyznaczonym terminem przyjęcia na oddział, w związku z udziałem w czynnościach procesowych lub przetransportowywanie osadzonych do innej jednostki penitencjarnej już w trakcie terapii, w związku z nakazem sądu z uwagi na toczące się czynności procesowe albo „zwiększona ilość skazanych z tzw. błędną diagnozą uzależnienia, co skutkuje weryfikacją takiego pacjenta z oddziału terapeutycznego w ciągu 30 dni od daty przybycia”. W 2014 r., z uwagi na „wysokie zaangażowanie w proces własnego zdrowienia” lub konieczność zwiększenia nakładu sił by uzyskać efekty terapii, 11 skazanych pozostawało w oddziale przez okres dłuższy niż sześć miesięcy. Na zwykłą tendencję czasu oczekiwania wpływ miała również większa liczba skazanych recydywistów penitencjarnych, u których zdiagnozowano uzależnienie od narkotyków. Kierownik OT „N” stwierdziła, że stworzenie nowych oddziałów terapeutycznych spowodowałoby skrócenie czasu oczekiwania na terapię. Wskazała także, że większa wnikliwość psychologów penitencjarnych rozpoczynających procedurę kierowania do oddziału terapeutycznego, spowodowałaby zminimalizowanie liczby wydanych błędnych diagnoz. [dowód: akta kontroli str. 716]

W OT „S”, dysponującym 76 miejscami dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, nie jest wyznaczany termin przyjęcia. Osadzeni, u których stwierdzono potrzebę oddziaływania specjalistycznego są kierowani do oddziału niezwłocznie po sporządzeniu orzeczenia psychologiczno-penitencjarnego. [dowód: akta kontroli str. 10, 913]

W AŚ realizowane są programy sprzyjające społecznej readaptacji skazanych. W latach 2012-2014 (I półrocze) w dziale penitencjarnym zrealizowano odpowiednio 39, 34 i 15²⁹ programów resocjalizacyjnych, z czego – jak wskazał Dyrektor AŚ – odpowiednio 11 (tj. 28%), 6 (tj. 18%) i 6 (tj. 40%) były to oparte na szerokich podstawach teoretycznych o udokumentowanej skuteczności programy³⁰, o których mowa w § 2a zarządzenia 2/04 DG SW. Wszystkie programy trwały dłużej niż jeden dzień i sporządzane były przez wychowawców i/lub psychologów. [dowód: akta kontroli str. 67, 82-94]

Odnośnie źródeł, z których pozyskiwano programy realizowane w badanym okresie w AŚ w Kielcach oraz sposobu prowadzenia ich selekcji Dyrektor AŚ płk Krzysztof Stolarczyk wyjaśnił: *Programy readaptacji społecznej realizowane w Areszcie (...) w znakomitej większości, są przedsięwzięciami autorskimi kadry wychowawczej i psychologicznej. (...) O wyborze określonego kierunku oddziaływań (...) decyduje zainteresowanie grupy wychowawczej realizacją konkretnych oddziaływań. Ponadto, autorzy programów, którzy są*

²⁸ Termin przyjęcia przypadła na 22 października 2015 r.

²⁹ Ww. liczby podano na podstawie danych wprowadzonych do systemu informatycznego <http://www.penitencjarny.sw/system/adminzkas.php>. Dane te stanowią podstawę do klasyfikacji (rankingu) jednostek penitencjarnych ze względu na stopień wykonania miernika *Liczba programów resocjalizacyjnych*. Każdy z programów realizowany jest odrębnie. Z ustaleń kontroli wynika, że w 2012 r. zrealizowano 28 odrębnych tematycznie programów, w 2013 – 30, a w 2014 r. (do 15 września) – 16 programów readaptacji społecznej skazanych.

³⁰ Do 15 września 2014 r. zrealizowano 19 programów, w tym 8 (tj. 42%) opartych na szerokich podstawach teoretycznych o udokumentowanej skuteczności.

jednocześnie opiekunami danej grupy wychowawczej, dobierają adekwatne do populacji osób pozbawionych wolności formy i metody oddziaływań z uwzględnieniem deficytów i potrzeb skazanych, które definiowane są po przeanalizowaniu dokumentów zawartych w teczkach osobopoznawczych (...). W zakresie przyczyn niestosowania „na większą skalę” programów, o których mowa w § 2a zarządzenia 2/04 DG SW Dyrektor AŚ podał: Każde działanie ukierunkowane na indywidualnego skazanego lub grupę osób pozbawionych wolności, które daje szansę refleksji czy trwałego wprowadzenia pozytywnych i pożytecznych społecznie zmian w osobach poddanych określonym przedsięwzięciom stanowi sukces. Ta idea przyświeca pomysłodawcom, autorom i realizatorom programów readaptacji społecznej. Jeśli podjęte działania, w formie teoretycznej, odbiegają od zapisu określonego w Zarządzeniu Nr 2/04 (...) to jest to podyktowane względami obiektywnymi czyli pewnymi niedociągnięciami teoretycznymi personelu penitencjarnego w zakresie dydaktyczno-metodologicznym. [dowód: akta kontroli str. 735, 738, 920, 922]

W kontrolowanym okresie AŚ nie zlecał realizacji programów wyspecjalizowanym podmiotom posiadającym stosowne uprawnienia, ale przy realizacji swych autorskich programów nawiązywał współpracę z podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1 kkw (w przypadku 10% programów przeprowadzonych w 2012 r., 41% – przeprowadzonych w 2013 r. i 27% programów przeprowadzonych w I półroczu 2014 r.). [dowód: akta kontroli str. 67, 82-94]

Mimo czasowego braku w AŚ kadry przeszkolonej w zakresie oddziaływań opartych o model Duluth, w 2013 r. w OT „S” – we współpracy z Pracownią Pomocy Psychologicznej i Profilaktyki Uzależnień oraz Świętokrzyskim Klubem Abstynenta „Raj” – zrealizowano program Duluth, którym objęto 16 skazanych, w tym 13 długotrwale osadzonych. Środki na jego przeprowadzenie zostały pozyskane przez ŚKA „Raj” z budżetu województwa świętokrzyskiego. [dowód: akta kontroli str. 242-244, 914-918]

Szczegółowa analiza, którą objęto 10 zrealizowanych w badanym okresie programów readaptacji skazanych³¹ wykazała, że posiadały one wszystkie wymagane elementy określone w § 3 ust. 1 zarządzenia 2/04 DG SW. [dowód: akta kontroli str. 95-98, 245-395] Merytorycznej oceny tych programów dokonała biegła w dziedzinie resocjalizacji i readaptacji społecznej skazanych na karę pozbawienia wolności, dr Małgorzata Leśniak, docent na Wydziale Psychologii i Nauk Humanistycznych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, kierownik Zakładu Problemów Społecznych i Resocjalizacji na tym Wydziale. Głównym celem analizy było udzielenie odpowiedzi na następujące pytania: 1. Czy jakość poszczególnych elementów programów określonych w § 3 ust. 1 zarządzenia 2/04 DG SW jest wystarczająca, adekwatna? 2. Czy sposób oceny efektów programu jest właściwy i pozwala realnie stwierdzić te efekty, które wystąpiły u osadzonych? 3. Czy wskazane programy sprzyjają przygotowaniu do readaptacji społecznej skazanych, a jeśli tak, to w jakim stopniu? W przypadku pięciu programów³², mimo pewnych zastrzeżeń do poszczególnych elementów określonych w § 3 ust. 1

³¹ Tj. 1. „Akademia Filmowa”. Program oddziaływań kulturalnych łączący prezentację osiągnięć światowej kinematografii z elementami dyskusyjnego klubu filmowego (dalej: Akademia Filmowa); 2. Program readaptacji społecznej osób pozbawionych wolności mający na celu kształtowanie walorów estetycznych poprzez uwrażliwienie na sztukę w postaci fotografii, realizowany wspólnie ze Starostwem Powiatowym w Skarżysku-Kamiennej oraz Grupą Fotografików ze Skarżyska-Kamiennej CO-ARTO w kieleckim areszcie (dalej: CO-ARTO); 3. Program readaptacji społecznej przeciwdziałania uzależnieniom oraz nadużywania alkoholu FAS – Płodowy Zespół Alkoholowy (dalej: FAS); 4. „Nakrętka”. Program resocjalizacji z zakresu edukacji ekologicznej sprzyjający przygotowaniu do readaptacji społecznej skierowany do wszystkich osadzonych w AŚ (dalej: Nakrętka); 5. Program readaptacji społecznej osób pozbawionych wolności z zakresu budowania społecznie akceptowanych postaw rodzicielskich realizowany wspólnie z Muzeum Zabawy Zabawek w Kielcach pt. „Radość w rodzinie” (dalej: Radość w rodzinie); 6. Program readaptacji społecznej skazanych „Recykling” (dalej: Recykling); 7. Program readaptacji z zakresu kształtowania umiejętności społecznych: Szachy okazją do kształtowania umiejętności analitycznych, rozwijania wyobraźni i kreatywności, a także logicznego myślenia i podejmowania decyzji (dalej: Szachy); 8. Program readaptacji społecznej z zakresu przeciwdziałania agresji i przemocy: Elementy Treningu Zastępowania Agresji (dalej: TZA); 9. Program readaptacji z zakresu kształtowania umiejętności społecznych: Walory tenisa stołowego w warunkach izolacji penitencjarnej (dalej: Tenis); 10. „Zochrim” – III edycja. Program readaptacji społecznej – mający na celu przeciwdziałanie przejawom antysemityzmu i nietolerancji, aktom ksenofobii i agresji – realizowany poprzez przedsięwzięcia przybliżające osobom pozbawionym wolności, osadzonym w Areszcie Śledczym w Kielcach, historię i religię, tradycję oraz dziedzictwo kulturowe społeczności żydowskiej (dalej: Zochrim). Dobór programów do próby nastąpił z uwzględnieniem następujących kryteriów: maksymalna liczba absolwentów programów (lub wszystkich edycji danego programu w całym kontrolowanym okresie), programy, o których mowa w § 2a zarządzenia 2/04 DG SW, wskazane w załączniku do pisma Zastępcy Dyrektora AŚ nadzorującej dział penitencjarny oraz dwa programy dobrane celowo.

³² FAS, Radość w rodzinie, Szachy, TZA, Zochrim.

zarządzenia 2/04 DG SW, biegła uznała, że ich jakość jest wystarczająca i adekwatna³³, natomiast w odniesieniu do pozostałych pięciu³⁴ udzieliła negatywnej odpowiedzi na to pytanie. Zdaniem biegłej tylko w jednym przypadku³⁵, mimo pewnych braków, sposób oceny efektów programu jest właściwy i pozwala realnie stwierdzić te efekty, które wystąpiły u osadzonych, w kolejnym³⁶ – biegła uznała, że sposób oceny efektów jest właściwy tylko w części (w pozostałej zaś wymaga staranniejszego dopracowania), w innym³⁷ – mimo uznania sposobu oceny efektów za właściwy i pozwalający realnie stwierdzić efekty jakie wystąpiły u osadzonych, biegła zwróciła uwagę, że trudno powiedzieć na ile efekty te pomogą w readaptacji społecznej; w odniesieniu do pozostałych siedmiu programów³⁸ biegła – wskazując na szereg niedociągnięć – stwierdziła, że nie można uznać sposobu oceny ich efektów za właściwy i pozwalający realnie stwierdzić efekty, które wystąpiły u osadzonych. W konsekwencji, w ocenie biegłej, cztery z analizowanych programów³⁹, mimo pewnych zastrzeżeń dotyczących ich treści, sprzyjają przygotowaniu do readaptacji społecznej skazanych, jeden⁴⁰ – w niewielkim stopniu może temu sprzyjać, trzy⁴¹ – nie przyczyniają się do readaptacji, natomiast w dwóch przypadkach⁴² biegła uznała, że z uwagi na istniejące braki trudno ocenić przydatność programów i ich użyteczność w procesie readaptacji społecznej skazanych. W uwagach końcowych biegła zawarła kilka wniosków natury ogólnej, stwierdzając m.in.: *autorzy programów mają problemy z właściwym dopasowaniem modelu teoretycznego do spodziewanych efektów programu i zidentyfikowanych czynników ryzyka. (...) można odnieść także wrażenie, że do błahych w sumie działań (gra w ping-ponga, zbieranie plastikowych nakrętek) dorabiana jest na siłę pewna ideologia i model teoretyczny, tak jakby autorzy programu zapomnieli, że (...) zarządzenie wyraźnie stanowi, że teoretyczny model uzasadniający program wyjaśnia, w jaki sposób to, co jest proponowane w programie, będzie miało wpływ na czynniki skojarzone z zachowaniami przestępczymi. (...) pewne problemy występują również w sposobie identyfikowania czynników ryzyka, których zmiana będzie prowadzić do zmniejszenia ryzyka powrotu do przestępstwa, a także w zidentyfikowaniu spektrum celów i dobraniu odpowiednich metod działania. Najwięcej problemów autorzy programów mają jednak z ich ewaluacją nie rozumiejąc jej istoty i sposobu wykonania badań ewaluacyjnych. (...) W tej części sprawozdania, gdzie jest mowa o osiągniętych efektach i ocenie aktywności skazanych wpisywane są w zasadzie tylko efekty bez informacji o tym czy i w jaki sposób je zmierzono. (...) Rozdanie uczestnikom programu tak zwanych ankietek ewaluacyjnych nie jest ewaluacją sensu stricto. Tym bardziej, jeśli odpowiedzi na pytania tych ankiet nikt nie opracuje i nie napisze choć krótkiego raportu dotyczącego opinii uczestników programu i nie wskaże jak te opinie i uwagi uczestników można w dalszej pracy nad ulepszeniem programu wykorzystać.* [dowód: akta kontroli str. 396-423]

Powyższe wnioski uzasadniają wyniki anonimowych ankiet przeprowadzonych wśród kadry penitencjarnej AŚ. Wszyscy psychologowie oraz 91,7% wychowawców posiada wiedzę o klasyfikacji jednostek penitencjarnych według liczby zrealizowanych programów readaptacyjnych, przy czym w ocenie 41,7% wychowawców okoliczność ta powoduje wywieranie presji na zwiększanie liczby programów. W ocenie 12,5% respondentów, wywieranie wpływu na zwiększanie liczby programów, negatywnie wpływa na jakość realizowanych programów. [dowód: akta kontroli str. 894-898, 902-908]

Dyrektor AŚ, płk Krzysztof Stolarczyk, wyjaśnił: *sporządzane przez wychowawców i psychologów konspekty programów readaptacji społecznej, adresowanych do osób pozbawionych wolności mogą zawierać pewne niedociągnięcia teoretyczne. Wynikają one z braku specjalistycznego warsztatu metodologicznego i dydaktycznego personelu penitencjarnego. (...) W bieżącym roku wszystkie osoby realizujące programy readaptacji*

³³ Przy czym w przypadku programu *Szachy* biegła poddała w wątpliwość możliwość uzyskania zakładanych efektów przy krótkim czasie trwania programu (rozgrywki od końca stycznia do połowy marca).

³⁴ Akademia Filmowa, CO-ARTO, Nakrętka, Recykling, Tenis.

³⁵ FAS.

³⁶ Zochrim.

³⁷ Recykling.

³⁸ Akademia Filmowa, CO-ARTO, Nakrętka, Radość w rodzinie, Szachy, TZA, Tenis.

³⁹ FAS, Radość w rodzinie, TZA, Zochrim.

⁴⁰ Szachy.

⁴¹ Akademia Filmowa, CO-ARTO, Nakrętka.

⁴² Recykling i Szachy.

społecznej mają obowiązek wręczyć uczestnikom programów ankiety ewaluacyjne. Jak podał Dyrektor AŚ, nie prowadzono badań skuteczności realizowanych programów readaptacji społecznej z uwagi na dużą rotację osób pozbawionych wolności, co jest specyfiką tej jednostki. [dowód: akta kontroli, str. 735-740]

Badaniem oddziaływań penitencjarnych w okresie od 1 stycznia 2012 r. do dnia zakończenia kontroli objęto dokumentację 10 skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności⁴³. Wobec wszystkich z nich stosowano środki oddziaływania zarówno z inicjatywy wychowawców, jak i samych skazanych. Sześciu z nich zatrudniono w okresie objętym kontrolą wewnątrz AŚ, trzech ukończyło kursy zawodowe, wszyscy korzystali z uprawnień do kontaktów ze środowiskiem zewnętrznym oraz z oferty zajęć sportowych i kulturalno-oświatowych. [dowód: akta kontroli str. 425-457, 461]

W każdym przypadku sąd przysyłał informacje, o których mowa w art. 11 § 2 i 3 kkw. W procesie readaptacji społecznej skazanych brano te dane pod uwagę. [dowód: akta kontroli str. 425-457]

Dziesięciu spośród ww. dziesięciu skazanych poddawano okresowym ocenom postępów w resocjalizacji nie rzadziej niż co 6 miesięcy. W każdym przypadku, projekt oceny przygotowywał wychowawca, określając postępy i postawę skazanego we wszystkich obszarach, o których mowa w § 49 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności⁴⁴. Ocena postępów skazanego, po wysłuchaniu samego skazanego, dokonywana była podczas posiedzenia Komisji Penitencjarnej i przez nią zatwierdzana. [dowód: akta kontroli str. 425-457]

Skazani odbywający karę w systemie zwykłym byli nakłaniani do odbycia kary w systemie programowanego oddziaływania, lecz na zmianę systemu nie wyrażali zgody. [dowód: akta kontroli str. 434-435, 442-444]

Dla skazanych odbywających karę w systemie terapeutycznym, personel oddziału terapeutycznego (psychologowie, wychowawcy, inspektor ds. terapii zajęciowej i kierownik oddziału) dokonywał diagnozy problemów, które utrudniają readaptację społeczną, po czym opracowywano indywidualny program terapeutyczny, dostosowany do zdiagnozowanych deficytów. Realizacja programu podlegała okresowej ocenie. Co najmniej raz w miesiącu psycholog sporządzał notatkę dotyczącą postępów skazanego, realizacji nałożonych na niego zadań, efektów prowadzonych oddziaływań terapeutycznych. Co pół roku dokonywano oceny okresowej, określając prognozę kryminologiczno-społeczną oraz wskazania co do dalszego trybu postępowania ze skazanym. W uzasadnionych przypadkach dokonywano aktualizacji indywidualnego programu terapeutycznego. [dowód: akta kontroli str. 436-441, 510-528]

W stosunku do skazanych odbywających karę w systemie programowanego oddziaływania, wychowawcy przed opracowaniem IPO diagnozowali problemy, które mogą utrudnić readaptację społeczną. W przypadku stwierdzonych uzależnień, dodatkowo przeprowadzano konsultacje psychologiczne. IPO podlegał zatwierdzeniu przez Komisję Penitencjarną oraz okresowej ocenie i aktualizacji, których dokonywano podczas oceny okresowej postępów skazanego. Spośród 22 badanych IPO i ich aktualizacji, 18 spełniało warunki, o których mowa w § 14 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie oddziaływań penitencjarnych (określano konkretne zadania mające eliminować przyczyny popełnionego przez skazanego przestępstwa lub związane z naprawą szkód wyrządzonych przestępstwem). W żadnej spośród 22 IPO i ich aktualizacji nie wskazywano uzasadnienia wyboru zadań ani ich spójności z wcześniejszymi działaniami [dowód: akta kontroli str. 426-433, 445-457]

Spośród dziesięciu objętych badaniem skazanych, w kontrolowanym okresie dwóch uczestniczyło w trzech programach readaptacyjnych, ośmiu – w jednym, natomiast dwóch nie uczestniczyło w żadnym takim programie. Pięciu skazanych, w tym trzech odbywających

⁴³ Dwóch skazanych odbywało karę w systemie zwykłym, dwóch w systemie terapeutycznym (w tym jeden posiadał orzeczenie biegłego o zaburzeniu preferencji seksualnych), pozostali w systemie programowanego oddziaływania. Do próby dobrano jednego skazanego, który został zwolniony w 2013 r., trzech, którzy zakończyli odbywanie kary do dnia 30 czerwca 2014 r. oraz sześciu skazanych, którym brakuje maksymalnie 6 miesięcy do zakończenia odbywania kary. W badanej próbie dwóch osadzonych przygotowywało się do wyjścia na wolność w trybie art. 164 § 1 kkw.

⁴⁴ Dz. U. Nr 152, poz. 1493.

karę w systemie programowanego oddziaływania, nie brało udziału w żadnym programie o udokumentowanej skuteczności. [dowód: akta kontroli str. 461]

Powyższe ustalenie potwierdzają wyniki anonimowych ankiet przeprowadzonych wśród 30 losowo dobranych skazanych⁴⁵ na wieloletnie kary pozbawienia wolności. W okresie od 1 stycznia 2014 r. do dnia badania 46,7% skazanych nie uczestniczyło w żadnym programie readaptacyjnym. Ponadto 43% respondentów oceniło negatywnie przydatność po powrocie na wolność programów, w których brali udział w trakcie odbywania kary. [dowód: akta kontroli str. 899-901]

Analizą objęto akta trzech skazanych, którzy wnioskowali o ustalenie okresu przygotowania do zwolnienia w trybie art. 164 § 1 kkw. Komisja Penitencjarna postanowiła o objęciu trzymiesięcznym okresem dwóch⁴⁶ z nich. Do udzielenia skazanemu wsparcia wezwany został kurator zawodowy. Zakres działań kuratora dotyczył potrzeb zgłaszanych przez skazanych: w znalezieniu miejsca zamieszkania i pomocy materialnej po opuszczeniu jednostki penitencjarnej w jednym przypadku oraz pomocy w znalezieniu zatrudnienia i nowego miejsca zamieszkania w drugim. W obydwu przypadkach skierowano pismo do Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej przy Sądzie Rejonowym w Kielcach o wyznaczenie kuratora w celu opracowania programu wolnościowego, mimo że jeden ze skazanych deklarował przyszłe miejsce zamieszkania poza terenem województwa świętokrzyskiego. [dowód: akta kontroli str. 430-433, 445-451]

Obaj skazani objęci przygotowaniem do zwolnienia posiadali dowód osobisty złożony w depozycie. Żaden z nich, nie wnioskował o udzielenie zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w celu podejmowania starań o uzyskanie po zwolnieniu odpowiednich możliwości zamieszkania i pracy. Skazany o nr IDO 211132 nie odbywał końca kary w zakładzie karnym położonym najbliżej przyszłego miejsca stałego pobytu. Skazany o nr IDO 1130304 ubiegający się o WPZ, odbywał karę w zakładzie karnym położonym najbliżej przyszłego miejsca stałego pobytu. [dowód: akta kontroli str. 430-433, 445-448]

W aktach skazanych objętych art. 164 kkw znajdowały się notatki kuratora dotyczące zakresu udzielonej pomocy związanej ze znalezieniem miejsca zamieszkania. Z wyjaśnień Kierownika Działu Penitencjarnego mjr. Janusza Tusznio wynika, że kadra penitencjarna wspólnie z kuratorem analizuje potrzeby i „deficyty” oraz dostępną dokumentację osobopoznawczą, w celu właściwego opracowania przez zawodowego kuratora sądowego „programu wolnościowego”. Z pisma Kierownika I Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej w Kielcach wynika, że współpraca ta odbywa się na bieżąco. [dowód: akta kontroli str. 430-433, 445-448, 751, 753-754]

Weryfikacja potrzeb postpenitencjarnych skazanego dokonywana była w każdym projekcie oceny okresowej. Do dnia badania przez NIK sześciu spośród 10 badanych zwolniono w związku z końcem kary, w tym jeden otrzymał pomoc bezpośrednio przed wyjściem (w formie zapomogi pieniężnej, odzieży i obuwia). Pozostali nie wymagali pomocy w chwili zwolnienia. W rozmowie końcowej zwalnianych z AŚ informowano o możliwościach uzyskania niezbędnej pomocy w zakresie zatrudnienia, edukacji, zakwaterowania, wskazując właściwe w sprawach organy i instytucje. [dowód: akta kontroli str. 426-457]

Mimo iż ewaluacja działań wobec osadzonych, którzy ponownie zostali skazani i odbywają wyrok dokumentowana jest wyłącznie w formie notatki z analizy akt archiwalnych, jak wyjaśnił Dyrektor AŚ, analiza ta służy do optymalizacji oddziaływań adresowanych do skazanych, by były one dostosowane do ich „deficytów”. Wnioski z analizy wykorzystywane są przy projektowaniu indywidualizowanych oddziaływań penitencjarnych. Na wychowawcach i psychologach spoczywa obowiązek bieżącego zapoznawania się z tymi informacjami. Z wyników ankiet przeprowadzonych wśród kadry penitencjarnej wynika jednak, że aż 62,5% wychowawców i 28,6% psychologów nie posiada wiedzy o postawie skazanego, który opuścił grupę wychowawczą w przypadku przeniesienia go do innej jednostki penitencjarnej, 70,8% wychowawców i żaden z psychologów nie ma tej wiedzy po opuszczeniu przez skazanego AŚ. 12,5% wychowawców i 28,6% psychologów

⁴⁵ Odbywających karę w różnych systemach.

⁴⁶ Jeden w związku ze zbliżającym się końcem kary i jeden z uwagi na ubieganie się o warunkowe przedterminowe zwolnienie.

wskazało, że nie posiada tej wiedzy w przypadku ponownego skazania. [dowód: akta kontroli str. 462, 741, 745, 894-898, 902-908]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W przypadku skazanego o nr IDO 1220318 dokonano nieterminowej oceny okresowej. Ww. podlegał pierwszej ocenie okresowej przez kadrę AŚ Kielce po przetransportowaniu go do AŚ, w dniu 26 września 2013 r. Kolejna ocena winna być przeprowadzona w terminie do 26 marca 2014 r. Projekt kolejnej oceny okresowej wychowawca sporządził w dniu 14 maja 2014 r. W konsekwencji Komisja Penitencjarna dokonała kolejnej oceny okresowej dopiero 15 maja 2014 r., tj. po upływie 49 dni od upływu sześciomiesięcznego – wynikającego z § 48 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności – terminu na dokonanie oceny postępów w resocjalizacji. [dowód: akta kontroli, str. 442-444, 529-534]

Jak wynika z wyjaśnień mjr. Janusza Tusznio, Kierownika Działu Penitencjarnego, odpowiedzialnego z tytułu nadzoru za ww. nieprawidłowość, do uchybienia przyczyniła się duża ilość obowiązków służbowych (w tym zastępowanie innego wychowawcy) młodszego wychowawcy szer. Pawła Górnisiewicza oraz jego niewielkie doświadczenie w pracy wychowawczej. Z uwagi na powyższe, wychowawca ten nie zarejestrował w systemie Noe-Net daty przeprowadzenia kolejnej oceny okresowej. W trakcie kontroli, jak wyjaśnił Kierownik, z wychowawcą przeprowadzono rozmowę instruktażową. [dowód: akta kontroli str. 750-752]

2. IPO oraz ich aktualizacje sporządzane były nierzetelnie. Sposób formułowania niektórych zadań w czterech spośród 22 IPO i ich aktualizacji objętych badaniem NIK, naruszał przepis § 14 ust. 3 rozporządzenia w sprawie oddziaływań penitencjarnych. Nie wiadomo bowiem w jaki sposób wykonanie ogólnie określonych zadań ma eliminować przyczyny popełnionego przez skazanego przestępstwa lub w jaki sposób związane ma być z naprawą szkód wyrządzonych przestępstwem. I tak:

- w jednej spośród trzech objętych badaniem aktualizacji IPO skazanego o nr IDO 1333228, zadanie udziału w zajęciach kulturalno-oświatowych organizowanych na terenie jednostki sformułowano ogólnie; nie dopasowano do deficytów skazanego, ponadto wynikało ono z praw skazanego określonych w kkw;
- w trzech spośród pięciu objętych badaniem aktualizacji IPO skazanego o nr IDO 113643 określono następujące zadania: korzystanie ze zbiorów biblioteki, udział w pracach społecznych w jednostce, udział w wielomodulowym programie readaptacji społecznej; były to zadania ogólne lub stanowiące prawo skazanego wynikające z kkw.

Ponadto w żadnej spośród 22 objętych badaniem IPO i ich aktualizacji nie wskazywano uzasadnienia wyboru zadań ani ich spójności z wcześniejszymi działaniami, co było działaniem nierzetelnym. [dowód: akta kontroli, str. 426-433, 445-460, 580-611]

Mjr Janusz Tusznio, Kierownik Działu Penitencjarnego wyjaśnił, że *przypadki zamieszczania w Indywidualnym Programie Oddziaływania ogólnych, nie do końca zindywidualizowanych zadań, często nieadekwatnych do „deficytów” zdiagnozowanych u skazanych, w tym również zadań, będących uprawnieniami skazanych, wynikającymi z kodeksu karnego wykonawczego, spowodowane są wyłącznie małym doświadczeniem części kadry penitencjarnej, pozostającej bądź w służbie przygotowawczej lub też posiadającej niewielki staż w Dziale Penitencjarnym. Z tych samych przyczyn, jak wyjaśnił mjr Janusz Tusznio, wynikają przypadki nie do końca właściwego, poszerzonego uzasadnienia wyboru zadań lub nie do końca właściwej korelacji bieżących zadań z zadaniami uprzednio nałożonymi na skazanych, odbywających karę pozbawienia wolności w systemie programowanego oddziaływania.* [dowód: akta kontroli str. 750-753]

Najwyższa Izba Kontroli podkreśla, że zadania w IPO mają przede wszystkim eliminować przyczyny konkretnego przestępstwa popełnionego przez określonego skazanego, zatem nieprawidłowe jest – na co wskazywał⁴⁷ Dyrektor Generalny Służby Więziennej – formułowanie zadań zbyt ogólnych, wynikających z praw i obowiązków wynikających z kkw.

⁴⁷ W skierowanym do Dyrektorów Okręgowych Służby Więziennej piśmie znak BP-073-284/13/2441 z dnia 22 listopada 2013 r.

3. Nierzetelnie sporządzono 18 spośród 25 projektów ocen okresowych skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w systemie programowanego oddziaływania, stanowiących jednocześnie uzasadnienie decyzji Komisji Penitencjarnej. I tak:

- w projekcie oceny okresowej z 14 lutego 2013 r. skazanego o nr IDO 81337, w żaden sposób nie odniesiono się do sposobu realizacji zadań wynikających z IPO;
- w 17 spośród 24 projektów, w których wychowawca odniósł się do realizacji zadań wynikających z IPO nie wskazywano, które zadania zrealizowano, a których nie, lecz zawierano lakoniczne, nieostre stwierdzenia⁴⁸.

[dowód: akta kontroli, str. 426-460, 469-470, 472, 474-483, 490-491, 499-504, 548-551, 561-562, 565-567, 590, 596, 599, 607-611, 616-625]

Z wyjaśnień mjr. Janusza Tusznio, Kierownika Działu Penitencjarnego nadzorującego wychowawców sporządzających projekty ocen wynika, że w trakcie dokonywania okresowej oceny, Komisja Penitencjarna opiera się także o wyrażane w trakcie posiedzenia opinie. W ww. przypadkach dokonywano ogólnej oceny wszystkich zadań określonych w IPO, obecnie *analizuje się stopień wykonania każdego z nałożonych na skazanego zadań*. W przypadku skazanego o nr IDO 81337, jak wyjaśnił mjr. Janusz Tusznio, Komisja oparła się wyłącznie na szczegółowej, ustnej informacji uzyskanej od wychowawcy. [dowód: akta kontroli str. 751, 753-754]

4. Nierzetelnie ustalono podstawy do odmowy objęcia osadzonego o nr IDO 1333228 przygotowaniem do życia po zwolnieniu, o którym mowa w art. 164 § 1 kkw.

Ww. skazany, wnioskami z dnia 18 i 22 sierpnia 2014 r., zwrócił się o objęcie go art. 164 kkw, w związku ze zbliżającym się końcem kary. Skazany wnosił o wyznaczenie kuratora, udzielenie pomocy w znalezieniu mieszkania oraz przetransportowanie do ZK w Wadowicach, który znajduje się najbliżej miejsca, do którego osadzony chciałby się udać po wyjściu na wolność. Osadzony wskazał, że oczekuje na przydział lokalu socjalnego, lecz nie kwalifikuje się do jego otrzymania z uwagi na małą liczbę punktów. Powyższe znajduje potwierdzenie w dokumentacji przesłanej z Urzędu Miasta w Oświęcimiu. W sporządzonym 22 sierpnia 2014 r. wniosku do Komisji Penitencjarnej st. wychowawca ds. pomocy postpenitencjarnej por. Rafał Herbuś, uznał objęcie osadzonego art. 164 § 1 kkw za bezzasadne, wskazując, że może on mieszkać w miejscu zameldowania (tj. u rodziców) i oczekuje na przydział lokalu socjalnego. Ww. zaproponował, by nie ustalać osadzonemu okresu przygotowania do zwolnienia. Tymczasem, w sporządzonej w tym samym dniu notatce (po przetransportowaniu osadzonego z AŚ w Krakowie, gdzie odbył leczenie z uwagi na zażycie substancji niewiadomego pochodzenia), wychowawca zawarł informację, że *osadzony obawia się swojego powrotu na wolność (...) i nie wie gdzie zamieszka*. Decyzją z dnia 28 sierpnia 2014 r. Komisja Penitencjarna odmówiła objęcia ww. skazanego art. 164 § 1 kkw, z uwagi na brak przesłanek. Na podstawie analizy dokumentacji zawartej w teczce osobopoznawczej osadzonego trudno ustalić – z uwagi na rozbieżność informacji dotyczących miejsca, do którego zamierzał się on udać po zakończeniu kary – na ile wnioski o objęcie go pomocą w znalezieniu mieszkania był uzasadniony. W szczególności:

- po zakończonej terapii w związku z uzależnieniem od alkoholu osadzony podkreślał (w ocenie końcowej przebiegu efektów terapii z 15 października 2012 r.), iż nie chce wracać do domu rodzinnego, myśli o zamieszkanu u babci,
- w projekcie oceny z 15 lipca 2014 r. wskazano, że po opuszczeniu AŚ w Kielcach osadzony zamierza powrócić do stałego miejsca zamieszkania,
- w miesiącu sierpniu 2014 r. osadzony twierdził, że nie ma gdzie zamieszkać.

W teczce osobopoznawczej osadzonego znajdował się wywiad środowiskowy, przeprowadzony w miejscu jego zameldowania w dniu 21 października 2007 r.

St. wychowawca por. Rafał Herbuś, zapytany na jakiej podstawie uznał, że skazany nie potrzebuje pomocy w znalezieniu mieszkania, a objęcie art. 164 § 1 kkw jest bezzasadne, wyjaśnił m.in.: *z informacji osobopoznawczych jednoznacznie wynikało – w tym również z wywiadu środowiskowego, sporządzonego przez kuratora sądowego, iż skazany posiadał*

⁴⁸ Np. skazany z zadań z IPO wywiązuje się w sposób umiarkowany, zadania z IPO realizuje wybiórczo i opieszale, z zadań z IPO skazany wywiązuje się przeciętnie, zadania z IPO skazany realizuje w stopniu umiarkowanym, bez zaangażowania, z zadań nałożonych w ramach IPO skazany wywiązuje się w stopniu dobrym, wywiązuje się dostatecznie z zadań.

*miejsce zameldowania na pobyt stały, gdzie mógł zamieszkać, co potwierdziła matka osadzonego, ponadto poczyniła starania o załatwienie skazanemu mieszkania socjalnego. Zapytany na jakiej podstawie stwierdził, że matka osadzonego potwierdziła możliwość zamieszkania w miejscu stałego zameldowania wyjaśnił, że informacja ta znajdowała się w wywiadzie środowiskowym z 2007 r. Ponadto por. Rafał Herbuś – wyjaśniając przyczyny dla których, we wskazanych okolicznościach (tj. zważywszy, że informacja o możliwości powrotu osadzonego do miejsca stałego pobytu pochodziła z 2007 r., a niedługo przed wyjściem na wolność sygnalizował on, że nie ma gdzie się udać po opuszczeniu AŚ), nie zaproponował Komisji Penitencjarnej objęcia skazanego przygotowaniem do zwolnienia, w tym dozorem kuratora sądowego, który mógłby przeprowadzić nowy, uwzględniający aktualne warunki, wywiad środowiskowy – stwierdził: *Jak wskazałem w poprzednich wyjaśnieniach i co wynika z propozycji dla Komisji Penitencjarnej (...), w tym konkretnym przypadku nie było konieczności obejmowania osadzonego przygotowaniem do zwolnienia. Z teczki osobopoznawczej wynikało w mojej ocenie, że ma on gdzie zamieszkać po wyjściu na wolność. Nadmieniam, że proponując nieobjęcie osadzonego art. 164 kkw nie wiedziałem o wskazanej notatce wychowawcy – a nawet gdybym dysponował nią przed wydaniem propozycji dla Komisji, nie zmieniłoby to mojej oceny sytuacji osadzonego, gdyż w notatce tej wychowawca nie wskazuje na konieczność podjęcia jakichkolwiek działań w zakresie zapewnienia osadzonemu miejsca pobytu po jego zwolnieniu z AŚ w Kielcach. Przewodnicząca Komisji Penitencjarnej, ppłk Renata Kosakiewicz, Zastępca Dyrektora AŚ wyjaśniła, że w ww. decyzji odmówiono objęcia skazanego okresem przygotowania, o którym mowa w art. 164 § 1 kkw, z uwagi na brak wiarygodnych przesłanek. [Dowód: akta kontroli, str. 580-598, 755-761, 931-932]**

W ocenie NIK, powyższe wyjaśnienia nie zasługują na uwzględnienie. Skoro osadzony na krótko przed końcem kary zgłaszał, że *nie ma gdzie się udać oraz obawia się swojego powrotu na wolność (...)* i *nie wie gdzie zamieszka*, podstawą rozstrzygnięcia winien być aktualny wywiad środowiskowy. Tymczasem wychowawca i Komisja opierali się na dokumencie z 2007 r.

W świetle powyższego, zdaniem NIK, nierzetelnie ustalono podstawy do odmowy objęcia skazanego o nr IDO 1333228 art. 164 § 1 kkw. Powoływany w wyjaśnieniach wychowawcy ds. postpenitencjarnych i Zastępca Dyrektora AŚ fakt, iż skazany się nie odwołał od decyzji Komisji, a w rozmowie końcowej wskazał adres zameldowania jako ten, pod który się udaje nie ma znaczenia w kontekście braku działań zmierzających do rzetelnego ustalenia jego aktualnej sytuacji i przyczyn zgłaszanych problemów.

1. Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę na konieczność podjęcia działań mających na celu poprawę jakości realizowanych w AŚ programów resocjalizacyjnych, w szczególności poprzez eliminowanie z nich wskazanych przez biegłą braków i niedociągnięć.
2. Zdaniem NIK brak wystarczającej liczby przeszkolonych funkcjonariuszy, stanowi istotną barierę uniemożliwiającą prowadzenie programu readaptacji społecznej adresowanego do sprawców przemocy w rodzinie, realizowanego w oparciu o model Duluth.
3. W ocenie NIK, przekraczanie liczebności grup przypadających na jednego wychowawcę i psychologa przyczynia się do nadmiernego ich obciążania, może również wpłynąć niekorzystnie na rzetelność ich kontaktu z osadzonymi.

4. Współpraca jednostki penitencjarnej z podmiotami zewnętrznymi w zakresie readaptacji społecznej

W badanym okresie AŚ w Kielcach nie prowadził współpracy z Radą Główną do Spraw Readaptacji i Pomocy Skazanym, jak również z radami terenowymi⁴⁹, o których mowa w art. 40 § 3 kkw. Dyrektor AŚ wyjaśnił: *Brak przedmiotowej współpracy związany był z brakiem szczególnych potrzeb w w/w zakresie. Wiedza posiadana przez dwoje wychowawców ds. postpenitencjarnych, ich umiejętności i kompetencje zawodowe w przedmiotowym zakresie, ich potencjał oraz umiejętność współpracy z instytucjami zewnętrznymi, o których mowa w art. 38 § 1 kkw, zapewnia realizację szerokiego zakresu*

⁴⁹ W województwie świętokrzyskim nie została powołana rada terenowa ds. readaptacji i pomocy skazanym.

Uwagi dotyczące badanej działalności

Opis stanu faktycznego

przedsięwzięć postpenitencjarnych przez Areszt Śledczy w Kielcach. [dowód: akta kontroli str. 815, 820, 822]

W celu zapewnienia skuteczności procesu readaptacji społecznej osadzonych, AŚ współpracuje z podmiotami zewnętrznymi, m.in. z niektórymi jednostkami samorządu terytorialnego, Kuratorską Służbą Sądową, organizacjami pozarządowymi, szkołami, muzeami oraz kościołami. W ramach współpracy w szczególności:

- z Powiatowym Urzędem Pracy w Kielcach np. w 2014 r. zorganizowane zostało w AŚ, związane z Ogólnopolskim Tygodniem Kariery, spotkanie informacyjne (pod hasłem przewodnim „Jak zaprzyjaźnić się z rynkiem pracy”), mające na celu przybliżenie osobom osadzonym specyfikę lokalnego rynku pracy oraz zapoznanie ich z aktualnymi formami wsparcia;
- z Miejskim Urzędem Pracy w Kielcach, na mocy porozumienia z 18 czerwca 2013 r., prowadzono cykliczne zajęcia informacyjne, doradcze oraz aktywizacyjne, w ramach których doradcy zawodowi informowali osadzonych o sytuacji na rynku pracy oraz zapoznawali ich z aktualnymi ofertami pracy; prowadzono korespondencję ze skazanymi informując ich o ofertach pracy we wskazanych przez nich zawodach lub wykształceniu oraz sytuacji na lokalnym rynku pracy; wskutek podejmowanych działań w okresie od 1 stycznia 2012 r. do 3 listopada 2014 r.: 18 byłych osadzonych podjęło zatrudnienie (dwie osoby przy robotach publicznych i 16 osób w związku z refundacją kosztów, wyposażeniem lub doposażeniem stanowiska pracy), 34 skierowano – we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie w Kielcach – do wykonywania prac społecznie użytecznych, dwóch uzyskało dofinansowanie podjęcia działalności gospodarczej, 57 objęto szkoleniami, 27 odbyło staż, a 19 realizowało kontrakty socjalne w Centrum Integracji Społecznej działającym przy Caritas Diecezji Kieleckiej;
- z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie w Kielcach – AŚ przekazywał pisemne informacje o terminie zwolnienia osadzonego oraz zakresie niezbędnej pomocy; osoby zwalniane z AŚ brały udział w realizowanych przez MOPR, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, projekcie pn. „Działanie szansą na przyszłość” oraz programie „Pilotażowe wdrożenie standardów usług w zakresie bezdomności i przetestowania Modelu Gminnego Standardu Wychodzenia z Bezdomności przez Kieleckie Partnerstwo Lokalne” (dwóch pracowników socjalnych MOPR posiada upoważnienie do przeprowadzania na terenie AŚ w Kielcach wywiadów środowiskowych z beneficjentami m.in. odbywającymi karę pozbawienia wolności);
- z Zespołami Kuratorskiej Służby Sądowej Wykonującymi Orzeczenia w Sprawach Karnych⁵⁰ współdziałanie polegało na obejmowaniu osadzonych – przez wyznaczonego kuratora⁵¹ – programami wolnościowymi opartymi na art. 164 i 165 kkw (w latach 2012-2014 działaniami z art. 164 § 1 kkw objęto łącznie 45 osób, z czego 15 w 2012 r., 13 w 2013 r. i 17 do 30 października 2014 r.);
- z Pracownią Pomocy Psychologicznej i Profilaktyki Uzależnień oraz Świętokrzyskim Klubem Abstynenta „Raj” m.in. realizowano w OT „S” programy readaptacyjne, w tym: w 2012 r. – program edukacyjno-terapeutyczny dla mężczyzn uzależnionych od alkoholu (objęto nim ok. 25 osób), zaś w 2013 r. – program dla sprawców przemocy według modelu Duluth (objęto nim 16 osób, w tym 13 długotrwale osadzonych);
- ze szkołami prowadzono na terenie OT „N” zajęcia profilaktyczne, w których brali udział uczniowie – do dedykowanych skazanym celów oddziaływań należały m.in. dostarczenie pozytywnych doświadczeń pomagania innym, bycia kimś wartościowym w relacjach międzyludzkich oraz powrót do zasobów zdrowej osobowości;
- z przedstawicielami wspólnoty anonimowych narkomanów – w OT „N” odbywały się spotkania mające na celu zapoznanie osadzonych z filozofią wspólnoty oraz pokazanie możliwości kontynuacji leczenia po wyjściu na wolność;
- z Ośrodkiem Odwykowym dla Uzależnionych od Narkotyków w Pałęgach k. Kielc oraz Ośrodkiem Leczenia Uzależnień od Substancji Psychoaktywnych – pracownicy OT „N”

⁵⁰ Przy Sądzie Rejonowym w Kielcach funkcjonują trzy zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej, z których dwa – tj. Zespół I i Zespół III – wykonują orzeczenia w sprawach karnych.

⁵¹ W Sądzie Rejonowym w Kielcach od 1999 r. wyznaczony jest kurator współpracujący z AŚ w Kielcach, który – z uwagi na podział od stycznia 2013 r. na dwa zespoły – zatrudniony jest w III ZKSS.

wymieniali doświadczenia w pracy z osobami uzależnionymi w ramach terapii w placówkach zamkniętych oraz informowali o możliwości kontynuacji (po opuszczeniu AŚ) leczenia w ww. placówkach.

[dowód: akta kontroli str. 242-244, 762-764, 767-768, 769, 771-774, 776-778, 780, 782-783, 798-801, 803- 806, 914-919]

W okresie objętym kontrolą Dyrektor AŚ w Kielcach nie wykorzystywał, wynikającego z art. 75 § 2 kkw, uprawnienia do zapraszania do udziału w pracach Komisji Penitencjarnych z głosem doradczym m.in. osób godnych zaufania, zwłaszcza przedstawicieli stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji, o których mowa w art. 38 § 1 kkw, oraz kościołów i innych związków wyznaniowych. Ponadto Dyrektor AŚ nie powoływał innych niż Komisja Penitencyjna organów kolegialnych, co umożliwia mu art. 77 kkw, w szczególności z udziałem osób spoza jednostki penitencjarnej, mogących podejmować zadania związane z oddziaływaniem na skazanych, zwłaszcza z organizacją ich zatrudnienia i przygotowywaniem do zwolnienia oraz ze współpracą z instytucjami, organizacjami, stowarzyszeniami i fundacjami świadczącymi pomoc skazanym i ich rodzinom. Dyrektor AŚ stwierdził, że w badanym okresie nie było potrzeby, by oprócz funkcjonariuszy i pracowników AŚ, w skład Komisji Penitencjarnej powoływać osoby godne zaufania spoza AŚ w Kielcach. Jak wyjaśnił, nie korzystał z uprawnienia wynikającego z art. 77 kkw, gdyż *pełne spektrum oddziaływań, adresowanych do osób pozbawionych wolności, związanych zwłaszcza z organizacją ich zatrudnienia, przygotowywaniem do zwolnienia, szeroko rozumianymi oddziaływaniami resocjalizacyjnymi (kultura, oświata, wychowanie fizyczne i sport, oddziaływania terapeutyczne, programy readaptacji społecznej, itp.), usługą duszpasterską itp., realizowane jest w ramach współpracy – określonej w art. 38 § 1 kkw – ze stowarzyszeniami, fundacjami, organizacjami, instytucjami, kościołami i innymi związkami wyznaniowymi.* [dowód: akta kontroli str. 815-816, 818-819, 821-822]

Uwagi dotyczące badanej działalności

Zdaniem NIK korzystanie z uprawnień wynikających z art. 75 § 2 kkw oraz art. 77 kkw (np. poprzez stworzenie interdyscyplinarnych zespołów), mogłoby przyczynić się do większej skuteczności działań prowadzonych w zakresie readaptacji społecznej osadzonych w AŚ w Kielcach, w szczególności do odnalezienia się w nowej rzeczywistości po odbyciu kary osób odbywających wieloletnie kary pozbawienia wolności.

5. Wykorzystywanie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą w AŚ ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej (dalej: Fundusz lub FPP) zostały poniesione koszty w łącznej wysokości 164,9 tys. zł, z czego:

- w 2012 r. – 77,2 tys. zł, tj. 74,2% przychodów Funduszu ogółem (104,0 tys. zł); stan środków obrotowych netto na koniec 2012 r. wynosił 26,8 tys. zł;
- w 2013 r. – 60,5 tys. zł, tj. 64,5% przychodów Funduszu ogółem (93,8 tys. zł); stan środków obrotowych netto na koniec 2013 r. wynosił 33,3 tys. zł;
- w I półroczu 2014 r. – 27,2 tys. zł, tj. 47,5% przychodów Funduszu ogółem (57,3 tys. zł); stan środków obrotowych netto na 30 czerwca 2014 r. wynosił 30,1 tys. zł. [dowód: akta kontroli str. 823, 825, 829, 833]

W jednostce, stosownie do postanowień rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 stycznia 2012 r. i z dnia 6 lutego 2014 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej⁵² (dalej: rozporządzenie z dnia 3 stycznia 2012 r. ws. FPP lub rozporządzenie z dnia 6 lutego 2014 r. ws. FPP), sporządzano i przekazywano do Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Krakowie kwartalne pomocnicze sprawozdania z wykonania planu Funduszu. [dowód: akta kontroli str. 824]

⁵² Tj. § 20 ust. 2 rozporządzenia z dnia 3 stycznia 2012 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 49) i § 34 ust. 2 rozporządzenia z dnia 6 lutego 2014 r. (Dz. U. z 2014 r., poz. 189).

W 2012 r. ze środków Funduszu udzielono 1631 świadczeń dla 1330 osadzonych, przy czym najwięcej świadczeń stanowiły:

- świadczenia pieniężne, o których mowa w § 14 pkt 14 rozporządzenia z dnia 3 stycznia 2012 r. ws. FPP, udzielane w szczególnie uzasadnionych wypadkach, na cele wskazane przez organ udzielający pomocy (778 świadczeń w łącznej kwocie 25,2 tys. zł; średnio 32,35 zł),
- świadczenia, o których mowa w § 14 pkt 6 ww. rozporządzenia, w postaci zakupu materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń, a także odzieży i obuwia ochronnego niezbędnych do realizacji: programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień oraz szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe, a także wykonywania pracy nieodpłatnej (459 świadczeń w łącznej kwocie 8,0 tys. zł; średnio 17,54 zł),
- świadczenia, o których mowa w § 14 pkt 13 ww. rozporządzenia, w postaci pokrywania kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w formach określonych w tym przepisie⁵³ (209 świadczeń w łącznej kwocie 13,2 tys. zł; średnio 63,15 zł). [dowód: akta kontroli str. 837-854]

W 2013 r. ze środków Funduszu udzielono 1629 świadczeń dla 1373 osadzonych. Najwięcej świadczeń, tak jak w roku 2012, stanowiły:

- świadczenia pieniężne, o których mowa w § 14 pkt 14 rozporządzenia z dnia 3 stycznia 2012 r. ws. FPP (837 świadczeń w łącznej kwocie 25,2 tys. zł; średnio 30,14 zł),
- świadczenia, o których mowa w § 14 pkt 6 ww. rozporządzenia (280 świadczeń w łącznej kwocie 3,9 tys. zł; średnio 13,89 zł),
- świadczenia o których mowa w § 14 pkt 13 ww. rozporządzenia (212 świadczeń w łącznej kwocie 11,9 tys. zł; średnio 55,91 zł). [dowód: akta kontroli str. 855-872]

W AŚ w Kielcach nie opracowano kryteriów przyznawania osadzonym pomocy ze środków Funduszu. Młodszy wychowawca Działu Penitencjarnego ds. pomocy postpenitencjarnej w AŚ w Kielcach szer. Agnieszka Łukomska podała: *Podczas przyznawania pomocy ze środków FPPoPP kierujemy się wytycznymi zawartymi w przepisach (...). Pomoc przyznaje się osadzonemu przede wszystkim w oparciu o informacje dotyczące jego osoby nadesłane przez sąd, pochodzące z wywiadu środowiskowego, wynikające z weryfikacji potrzeb związanych z przygotowaniem skazanego do zwolnienia oraz informacje zawarte w teczce osobopoznawczej osadzonego. Ze względu na to każdy przypadek udzielenia pomocy osadzonemu ze środków FPPoPP jest rozpatrywany indywidualnie i zależy od wielu różnych czynników, indywidualnych potrzeb osadzonego oraz jego sytuacji rodzinnej i kondycji finansowej. Każdy osadzony będący w sytuacji, która determinuje udzielenie mu pomocy postpenitencjarnej, tą pomoc otrzymuje.* [dowód: akta kontroli str. 873]

Szczegółowym badaniem objęto 15 wydatków⁵⁴ z FPP, poniesionych przez AŚ w Kielcach między 1 stycznia 2012 r. a 30 czerwca 2014 r., w łącznej kwocie 29,7 tys. zł, z tego: w 2012 r. – 17,1 tys. zł, w 2013 r. – 9,8 tys. zł i w I półroczu 2014 r. – 2,8 tys. zł. Analiza wykazała, że środki te wydatkowane zostały na cele określone rozporządzeniem ws. FPP⁵⁵. [dowód: akta kontroli str. 892-893]

⁵³ Tj. żywności lub bonów żywnościowych, odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej, biletów komunikacji publicznej, leków, środków opatrunkowych i sanitarnych, wyrobów medycznych, w tym przedmiotów ortopedycznych oraz środków pomocniczych, pomocy naukowych, dydaktycznych, książek i materiałów biurowych, niezbędnych przedmiotów wyposażenia domowego lub innych przedmiotów użytku osobistego wspomagających funkcjonowanie społeczne w miejscu zamieszkania lub pobytu, zwłaszcza osobom niepełnosprawnym, materiałów, narzędzi i wyposażenia niezbędnego do uczestnictwa w szkoleniu zawodowym, wykonywania wyuczonego zawodu albo prowadzenia na własny rachunek działalności gospodarczej.

⁵⁴ Po pięć z każdego roku objętego kontrolą.

⁵⁵ Tj. – stosownie do czasu dokonania wydatku – w § 14 rozporządzenia z dnia 3 stycznia 2012 r. ws. FPP lub w § 28 rozporządzenia z dnia 6 lutego 2014 r. ws. FPP.

W okresie objętym kontrolą AŚ w Kielcach rozpatrzono pozytywnie łącznie 2 912 wniosków⁵⁶ o udzielenie pomocy z FPP⁵⁷, z tego w 2012 r. – 1.134 wnioski, w 2013 r. – 1.208 wniosków i w I półroczu 2014 r. – 570 wniosków. Dyrektor AŚ wskazał, że z uwagi na brak w tym zakresie jakichkolwiek przepisów, zaleceń, dyrektyw lub wytycznych, w AŚ nie prowadzi się rejestru odmownie rozpatrzonych wniosków o udzielenie pomocy z Funduszu. Jak wyjaśnił Dyrektor, negatywnie rozpatrzone wnioski o udzielenie pomocy z FPP stanowią jedynie bardzo niewielki odsetek ogólnej liczby wniosków o pomoc kierowanych przez osoby pozbawione wolności, przebywające w kieleckim areszcie. Przyczyny odmów wynikają z braku realnych podstaw do udzielenia wsparcia, tj. związane są wyłącznie ze stwierdzeniem, iż osadzony posiada własne środki finansowe oraz rzeczowe, otrzymuje stałe wsparcie finansowe i rzeczowe od osób bliskich itp. [dowód: akta kontroli str. 815, 817, 821]

IV. Wnioski

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁵⁸, wnosi o:

1. Terminowe dokonywanie ocen okresowych oraz rzetelne sporządzanie projektów tych ocen, w szczególności poprzez każdorazowe odnoszenie się do sposobu realizacji poszczególnych zadań wynikających z IPO.
2. Wylimitowanie przypadków nierzetelnego sporządzania IPO, w szczególności poprzez wprowadzanie do nich konkretnych zadań, mających eliminować przyczyny popełnionego przez skazanego przestępstwa i związanych z naprawą szkód wyrządzonych tym przestępstwem oraz wskazywanie w IPO i ich aktualizacjach uzasadnienia wyboru poszczególnych zadań oraz ich spójności z wcześniejszymi działaniami.
3. Rzetelne ustalanie stanu faktycznego, będącego podstawą do odmowy objęcia osadzonego okresem przygotowania do zwolnienia.

⁵⁶ Liczba wniosków rozpatrzonych pozytywnie obejmuje wnioski osadzonych oraz wnioski wychowawców ds. pomocy postpenitencjarnej. W okresie objętym kontrolą nie było wniosków pochodzących od innych podmiotów tj. prokuratora, obrońcy lub pełnomocnika, przedstawiciela skazanego ustanowionego na podstawie art. 42 § 1 kkw.

⁵⁷ Tj. wniosków, o których mowa w § 15 rozporządzenia z dnia 3 stycznia 2012 r. ws. FPP, a następnie w § 29 rozporządzenia z dnia 6 lutego 2014 r. ws. FPP.

⁵⁸ Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Kielcach.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kielce, dnia 15 grudnia 2014 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Kielcach

Dyrektor
Grzegorz Walendzik

Kontrolerzy:

Barbara Jaros
starszy inspektor kp.

.....
Marzena Baradziej
starszy inspektor kp.

.....
Zbigniew Biegaj
główny specjalista kp.